

7. Маркова А.К. Психология труда учителя / А.К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
8. Петрицкий В.А. Экологизация морали и этика / В.А. Петрицкий // Философские науки. – 1990. – №5. – С. 103-106.
9. Сисоева С.О. Педагогична творчість учителя : визначення, теоретична модель, функції підготовки / С.О. Сисоева // Педагогіка і психологія. – К. : Педагогічна думка, 1998. – 255 с.
10. Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посібник / Н.А. Пустовіт, О.Л. Пруцакова, Л.Д. Руденко, О.О.Колонькова. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 64 с.

Анотація

У статті розглядається проблема творчої самореалізації вчителя під час організації екскурсійної діяльності в рамках екологічної освіти та виховання.

Аннотация

В статье рассматривается проблема творческой самореализации учителя при организации экскурсионной деятельности в рамках экологического образования и воспитания.

Summary

Article deals with the problem of teachers in creative self-organising in environmental education.

Ключові слова: творчість, екологічне виховання, екскурсія.

Ключевые слова: творчество, экологическое воспитание, экскурсия.

Key words: creativity, environmental education, tours.

Подано до редакції 19.03.2012.

УДК 371

©2012

Гризун Л.Е.

ЕЛЕКТРОННЕ ПОРТФОЛІО СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Аналіз педагогічної теорії і практики засвідчує, що питання цілісного процесу саморегуляції педагогічної діяльності, його компоненти й механізми, взаємозв'язки емоційного, вольового, інтелектуального проявів особистості педагога, особливості його діяльності, шляхи підвищення педагогічної майстерності сучасного вчителя були і залишаються актуальними проблемами освітнього сьогодення.

Виходячи із сутності поняття та складових педагогічної майстерності, досліджуваних відомими вітчизняними науковцями, до необхідних чинників її формування слід віднести удосконалення саморефлексії, самоаналізу, корекції діяльності вчителя. В цьому аспекті значну роль може відіграти такий сучасний засіб накопичення результатів професійної діяльності, як портфоліо в його електронній формі.

Незважаючи на те, що останнім часом складання портфоліо одержало розповсюдження серед педагогічної спільноти, його функції та можливості щодо зростання професійного рівня педагогів залишаються недостатньо дослідженими, що не дозволяє використовувати повною мірою його потенціал з метою підвищення педагогічної майстерності вчителя.

Зазначимо, що поняття "портфоліо" прийшло з Західної Європи XV - XVI ст. В епоху Відродження архітектори представляли замовникам готові роботи та ескізи своїх будівельних проектів в особливій теці, яку й називали "портфоліо". Документи, представлені в цій теці, дозволяли скласти враження про професійні якості претендента [8, с. 5]. У сучасний час у сфері бізнесу портфоліо відіграє провідну роль у процесі формування іміджу працівника в очах керівництва.

Ідея використання портфоліо у сфері освіти виникла в США у середині 80-х років, після чого стає все більш популярною в Європі та Японії, а на початку XXI століття ця ідея отримує поширення в Україні [8, с. 10].

Аналіз останніх досліджень засвідчує, що у сучасних школах ідея створення портфоліо стає все більш популярною, проте воно розглядається найчастіше як можливість перейти від адміністративної системи обліку результативності педагогічної діяльності до системи оцінювання успішності учителя, як в урочній, так і позаурочній роботі.

У науково-педагогічних джерелах та словниках представлено різноманітні підходи до визначення поняття "портфоліо". Під вказаним терміном розуміється спосіб фіксування, накопичення і оцінки індивідуальних досягнень особистості; це пакет робіт особистості, який пов'язує деякі аспекти його діяльності в більш повну картину, або заздалегідь спланований підбір досягнень людини; спосіб фіксування, накопичення і оцінки особистих досягнень людини в певний період її діяльності [5].

Дослідники окремо виділяють портфоліо вчителя як набір матеріалів, що демонструють уміння вчителя вирішувати завдання своєї професійної діяльності, обирати стратегію і тактику професійної поведінки та призначений для оцінки рівня професійності працівника [3, с. 12]; цілісність, яка представляє собою сукупність різноманітних розділів роботи вчителя та відображає всі сторони його педагогічної діяльності.

Зрозуміло, що у сучасних умовах відкритого інформаційно-комунікаційного освітнього простору значного розповсюдження одержує створення портфоліо в електронній формі, що актуалізує дослідження його структури, функцій та потенціалу.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є виявлення та аналіз основних функцій портфоліо в його традиційній та електронній формі з точки зору підвищення педагогічної майстерності сучасного вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження... Виходячи із аналізу тлумачень поняття "портфоліо", можна виділити його основні сутнісні характеристики, а саме – це:

- сукупність різноманітних розділів роботи вчителя, що містять в собі дидактично-методичні матеріали (комплект завдань, розробки уроків, тести, контрольні, дослідницькі та творчі роботи тощо), які призначені для підтримки навчального процесу, для атестації та самоатестації учителя;

- розроблення портфоліо спрямоване на: демонстрацію уміння вчителя вирішувати завдання своєї професійної діяльності, відображення результату педагогічного досвіду, створення умов для самореалізації та самовираження вчителя, рефлексії своєї педагогічної діяльності, формування успішності і індивідуального професійного росту;

- створене портфоліо може відображати опис у фактах педагогічних якостей і досягнень вчителя, оцінку рівня його професійності, вибір стратегії і тактики професійної поведінки.

На основі вказаних головних сутнісних характеристик портфоліо та спираючись на дослідження, зокрема, Загвоздкіна В.К., Калмикової І.Р., Макарової Т.М., Молчанової З.М. та інших, було виділено такі функції портфоліо.

1. Накопичувальна функція, що полягає у доборі та збереженні дидактично-методичних матеріалів (досягнення вчителя (грамоти та сертифікати), деякі документи, підтверджуючі підвищення кваліфікації, банк методичних розробок, текстів виступів, наукових статей, публікацій тощо) і доборі та збереженні робочих матеріалів (робочі програми вчителя й тематичне планування навчальних курсів, авторські або індивідуальні освітні програми, рекомендовані різними органами управління освітою та структурами освітнього закладу, опорні конспекти уроків, тестові завдання, завдання контрольних, лабораторних та практичних робіт, диференційовані завдання для учнів, картками з завданнями тощо).

2. Модельна функція полягає у відображенні динаміки розвитку вчителя, показує результати самореалізації, демонструє стиль викладання й рівень компетенції вчителя, допомагає спланувати діяльність вчителя [4, с. 18]. При створенні та накопиченні матеріалів електронного портфоліо від учителя вимагається вміння конструювати, моделювати й проектувати свою професійну діяльність, враховуючи вимоги, які ставляться до розробки програмно-методичних комплексів [5].

3. Діагностична функція полягає у фіксації динаміки зростання педагогічної майстерності за певний період часу.

4. Мотиваційна функція полягає у заохочуванні досягнутих результатів вчителем; підвищенні мотивації росту професійної майстерності, рівня усвідомлення можливостей.

5. Рейтингова функція сприяє відображенню діапазону навичок та вмінь вчителя.

6. Функція систематизації та ранжування науково-практичної продукції, професійних досягнень за рівнем значущості.

7. Функція рефлексії власної діяльності – полягає у накопичуванні інформації про результати навчальної діяльності учнів з метою їх подальшого аналізу і на основі його проведення корекції власної діяльності (корекція методів навчання, структурування матеріалу, добору дидактичних засобів).

Виходячи з функцій портфоліо, можна стверджувати, що воно одночасно є засобом педагогічної діагностики, методом оцінки професіоналізму вчителів, однією з форм проходження атестації, та дозволяє враховувати результати, досягнуті вчителем у різноманітних видах діяльності: навчальної, виховної, творчої, методичної, дослідницької.

Функції портфоліо тісно пов'язані з його структурою, складові якої є засобами їх реалізації.

Загальноприйнятої структури портфоліо немає. Портфоліо вчителя індивідуальне. Крім цього, велику роль у формуванні портфоліо грає специфіка навчальної дисципліни, у рамках якої воно створюється. Проте із аналізу функцій портфоліо випливає, що воно має містити компоненти, які б надавали учителю можливість аналізувати власну діяльність, узагальнювати і систематизувати педагогічні досягнення, об'єктивно оцінювати свої можливості, знаходити способи подолання труднощів та досягнення більш високих результатів. Отже, виходячи із сутності та функцій портфоліо, можна рекомендувати такі компоненти.

1. Загальні відомості про вчителя (анкетні дані). Даний розділ включає матеріали, які відображають досягнення вчителя в різноманітних областях своєї педагогічної діяльності та дозволяє говорити про процес індивідуального професійного розвитку вчителя (загальні відомості про вчителя, освіта, спеціальність, стаж (загальний і педагогічний), категорія).

2. Результати педагогічної діяльності. Матеріали даного розділу повинні давати уявлення про динаміку результатів педагогічної діяльності вчителя за певний період. Розміщені в цьому розділі матеріали,

характеризують результати засвоєння учнями освітніх програм та сформованість у них ключових компетенції з викладання вчителем певного предмету, порівняльний аналіз діяльності вчителя за декілька років (у вигляді схем, графіків таблиць) на основі контрольних зрізів знань; результати поточної та підсумкової атестації учнів; наявність медалістів і данні про вступ учнів до вузів за предметною спрямованістю.

3. Результати науково-методичної діяльності – центральний компонент портфоліо, що безпосередньо пов'язаний з навчально-виховним процесом та свідчить про його методичний професіоналізм: використання ним сучасних освітніх технологій у навчальній та виховній роботі; цікаві розробки уроків, розробки окремих тем, тестів і контрольних робіт; матеріали, в яких обґрунтовується вибір освітніх програм; обґрунтування та застосування засобів педагогічної діагностики для оцінки освітніх результатів; використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі; власні публікації; відомості про роботу в методичних об'єднаннях; участь в професійних конкурсах та в методичних, предметних неділях; організація та проведення семінарів, круглих столів, майстер-класів; проведення наукових досліджень, розробка авторських програм; підготовка творчого звіту, реферату, доповіді;

4. Результати позаурочної діяльності з предмету: список творчих робіт, рефератів, навчально-дослідницьких робіт, проектів, зроблених учнями з навчального предмету; участь школярів в олімпіадах, конкурсах; список переможців олімпіад, конкурсів, змагань, інтелектуальних марафонів тощо; сценарії позакласних заходів, фотографії і відеокасети з записами проведених заходів; програми кружків, факультативів, елективних курсів тощо;

5. Склад навчально-матеріальної бази. В цьому розділі відображається внесок вчителя в методичне оснащення свого кабінету: перелік словників та іншої довідкової літератури з предмету; перелік наочності; наявність технічних засобів, комп'ютера, дидактичних матеріалів, у тому числі авторських;

6. Результати роботи в якості класного керівника. Даний розділ може розміщувати базу даних за підсумками навчально-виховного процесу з виведенням рейтингу учнів загалом та за навчальними предметами; виявлення рівня розвитку учнівського колективу, систему роботи з портфоліо учня; зміст та результати роботи з батькам;

7. Відгуки. Саме тут розміщуються відгуки керівників різних рівнів, колег, батьків, учнів, випускників тощо [8, с. 15].

Така рекомендована структура портфоліо вчителя безпосередньо пов'язана з реалізацією його функцій. Встановимо зв'язок структури портфоліо з його функціями (див. Таблиця 1).

Аналіз таблиці засвідчує, що структурні компоненти портфоліо спрямовані на виконання кількох певних функцій, будь-яка з них реалізується в комплексі, що дозволяє зробити висновок про багатofункціональність складових портфоліо і його спрямованість та значні можливості в плані формування найважливіших складових педагогічної майстерності учителя.

Вищезазначені структурні елементи портфоліо можуть мати місце у таких його видах [5, с. 99]:

- портфоліо документів, що містить в собі інформацію про автора, результати його педагогічної діяльності та особливості особистості автора портфоліо;

- портфоліо робіт включає в себе матеріали, які відображають основні спрямованості та види діяльності: опис основних форм та напрямів творчої активності, розробки вчителя. Тут можна продемонструвати повноту, різноманітність та переконливість матеріалів, які відображають основні напрями та види діяльності, якість представлених робіт;

- портфоліо відгуків складається з характеристик відносин вчителя до різноманітних видів діяльності: підсумки, рецензії, резюме, відгук про роботу в творчому колективі;

- портфоліо розвитку збирається в процесі педагогічної діяльності з метою оцінки прогресу роботи вчителя й накопиченого ним досвіду протягом певного часу;

- звітний портфоліо, яке демонструє досягнення вчителя з певним результатом під час закінчення роботи над яким-небудь проектом;

- демонстраційне портфоліо – служить для підсумкової оцінки знань учнів з певної навчальної теми і є зібранням робіт різного характеру;

- портфоліо росту – показує не стільки кінцевий результат, скільки процес його досягнення;

- інструментальний портфоліо – у ньому чітко і доступно повинен викладатися матеріал, який супроводжується цікавими прикладами та тренувальними завданнями.

Відмітимо, що в практичній діяльності види вказаних портфоліо існують у змішаному виді.

Значний проміжок часу портфоліо, в тому числі і вчителя, існувало лише в паперовому варіанті і зберігалось в спеціальній теці. Проте сьогодні актуальним стає розробка та застосування портфоліо в електронній формі.

Зв'язок структури портфоліо вчителя з його функціями

Структурні компоненти портфоліо вчителя	Функції портфоліо вчителя
Загальні відомості про вчителя (включає матеріали, що відображають досягнення вчителя в різних областях і дозволяє судити про процес індивідуального професійного розвитку педагога)	Рейтингова, модельна
Результати педагогічної діяльності (матеріали про динаміку результатів педагогічної діяльності вчителя за певний період часу)	Рейтингова, діагностична, мотиваційна, рефлексійна
Результати науково-методичної діяльності (матеріали, що свідчать про методичну професійність педагога; використання ним сучасних освітніх технологій у навчальній і виховній роботі)	Накопичувальна, модельна, діагностична, мотиваційна, рефлексійна
Результати позаурочної діяльності з предмету	Модельна, мотиваційна, діагностична, рефлексійна
Склад навчально-матеріальної бази (відбивається вклад вчителя в методичне оснащення свого кабінету)	Систематизація та ранжування науково-практичної продукції
Результати роботи в якості класного керівника (база даних за підсумками навчально-виховного процесу з виведенням рейтингу учнів; виявлення рівня розвитку учнівського колективу; система роботи з портфоліо учнів; зміст та результати роботи з батькам)	Накопичувальна, модельна, діагностична, мотиваційна, рефлексійна
Відгуки (керівників різних рівнів, колег, батьків, учнів, випускників, тексти висновків, рецензій, відгуків, резюме, есе, рекомендаційних листів тощо)	Мотиваційна, рейтингова, діагностична

Під електронним портфоліо слід розуміти веб-орієнтовану систему управління інформацією, яка використовує електронні носії та сервіси й містить добір матеріалів, зібраних, підтримуваних та керованих людиною, об'єкти з якої демонструють власні надбання людини протягом життя іншим людям.

Електронне портфоліо вчителя – складний програмно-методичний комплект, спрямований на акумуляцію створених комп'ютерних засобів навчання, розподілених інформаційно-освітніх ресурсів, нормативних документів, результатів педагогічного досвіду і досягнень вчителя, творчих робіт учнів тощо.

Електронне портфоліо у вигляді web-сайту може стати частиною шкільного сайту, а може виступати як самостійний ресурс, але і в тому, і в іншому випадках, електронне портфоліо сприяє поширенню досвіду вчителя, що є одним з важливих критеріїв при оцінці рівня його кваліфікації.

Електронному портфоліо притаманні чітка структуризація матеріалів, наочність, технологічність, оперативність (можливість швидко вносити необхідні зміни), можливість представити свій досвід великій кількості експертів, колег-фахівців тощо; поряд з фіксуванням своїх досягнень, одночасне створення структурованої медіатеки цифрових освітніх ресурсів, сучасних засобів навчання, яка може постійно поповнюватися; автоматизація обліку і аналізу власних досягнень та досягнень учнів, побудова прогнозу та інше; ефективність (підвищення самооцінки вчителя і позитивний вплив на якість навчально-виховного процесу в цілому).

Дослідження фахівців у сфері створення електронного портфоліо, зокрема [4; 7 та інших] дозволило нам виділити такий ряд правил, на який слід спиратися при формуванні електронного портфоліо:

- електронне портфоліо за структурою має відповідати підготовленим нормативним рекомендаціям;
- технологія формування портфоліо відображає вибрану педагогічну концепцію викладача і освітньої установи;
- механізми формування електронного портфоліо повинні узгоджуватися з очікуваннями педагогічної громадськості, з сьогодишнім рівнем оснащення технічними засобами освітньої установи, рівнем підготовленості адміністрації, педагогів в області інформаційних і комунікаційних технологій;
- слід прийняти правило еволюційного розвитку ідеї електронного портфоліо. Зокрема, при проектуванні архітектури середовища електронного портфоліо на сьогодишній день слід уникати надмірно складного понятійного апарату.

Проаналізуємо можливості портфолію вчителя в його електронній формі та визначимо його переваги з точки зору впливу на педагогічну майстерність вчителя.

Електронне портфолію припускає альтернативні форми подання матеріалу, виконання вправ та контролю знань; розширює можливості вибору для вчителя при організації навчального процесу та способів подання матеріалу, не виключаючи застосування його сумісно з традиційними формами навчання, а також в умовах забезпечення живого спілкування з вчителем і між учнями. Проте, разом з цим, це не просто автоматизація діяльності вчителя і звільнення його від механічної, рутинної діяльності, а пошук та реалізація тих форм й методів застосування комп'ютерів, коли комп'ютерна система стає партнером вчителя в досягненні навчальних цілей [6].

Використання відповідних компонент електронного портфолію вчителя на уроках створює умови для розширення діапазонів видів освітньої діяльності як вчителя, так і школярів, стимулює їх здібності до освіти і самоосвіти. Технічні його можливості, якщо воно застосовується як електронна система навчальних засобів, за рахунок діалогового, інтерактивного характеру програмного забезпечення дозволяють: активізувати навчальний процес, індивідуалізувати навчання, підвищити наочність в пред'явленні матеріалу, сполучати придбання теоретичних знань із закріпленням практичних навичок, підвищувати і підтримувати інтерес учнів до навчання.

Дидактичні матеріали відповідних компонентів електронного портфолію дозволяють збагатити навчальний процес, доповнюючи його мультимедійними, гіпертекстовими та інтерактивними можливостями комп'ютерних технологій, і роблять його, таким чином, більш цікавим і привабливим для учнів. Винятково високий рівень наочності представленого матеріалу, зворотного зв'язку, інтеграція різних компонентів певного навчального курсу, комплексність та інтерактивність дозволяють зробити процес навчання більш ефективним, підвищити мотивацію як учнів, так і самого учителя.

Електронне портфолію дозволяє компактно зберігати великі об'єми навчальної інформації, швидко налагоджувати систему на конкретного учня, легко актуалізувати (доповнювати, оновлювати, розширювати) навчальний та дидактичний матеріал. Завдяки гіпертекстовій організації інформації, портфолію в його електронній формі притаманна добра структурованість, що надає оперативного доступу до будь-якого компоненту порт фолію, широкі можливості пошуку потрібної інформації, інтерактивного виконання вправ та тестів тощо.

Сьогодні електронне портфолію відіграє важливу роль не тільки в навчальному процесі, педагогічній діяльності вчителя, а й несе в собі великий потенціал в оцінці та самооцінці професійної діяльності педагогічних працівників. Він являє собою не тільки систему навчальних засобів у навчанні, але й є засобом оцінки рівня професійності вчителя. Отже, портфолію вчителя має двоїсту сутність. З одного боку, це – колекція дидактичних та методичних матеріалів, призначених для більш досконалої організації навчального процесу, а з іншого – засіб моніторингу професійного зростання вчителя, що відображає рівень його компетентності та конкурентоспроможності [2].

Портфолію вважається однією з найбільш наближених до реального стану форма, яка орієнтує педагога на процес самооцінювання. З його допомогою можна вирішити таку проблему, як атестація вчителя, коли необхідно систематизувати і проаналізувати свою роботу. Щоб підтвердити рівень свого професіоналізму, вчителеві доводиться проводити аналіз своєї роботи за певний період, для чого електронне портфолію має спеціальні структурні компоненти, які виконують такі функції, як накопичувальна, діагностична, функція рефлексії. За рахунок можливостей інформаційних технологій щодо накопичування та зручних інструментів обліку, систематизації, аналізу, прогнозування ці функції електронного портфолію здатні виконуватися більш ефективно і на більш високому рівні. Отже, електронне портфолію може розглядатися як творча модель контролю, яка дозволяє вчителю керувати процесом оцінки власної праці.

Отже, електронне портфолію створює умови для самореалізації і самовираження вчителя, рефлексії своєї педагогічної діяльності, формування успішності та індивідуального професійного росту [1, с. 29].

Підставою для складання портфолію можуть також послужити бажання і вміння вчителя поділитися своїм позитивним досвідом для ознайомлення та впровадження в педагогічну практику інших вчителів. Технічні можливості електронного портфолію сприяють зручному та легкому розповсюдженню відповідних його матеріалів, а також проведенню дистанційних круглих столів, вебінарів, конференцій з впровадження та обговорення дидактичних інновацій і знахідок.

Електронне портфолію вчителя дозволяє також поповнювати шкільний банк даних про ефективність професійної діяльності педагогів та її зв'язку з підвищенням кваліфікації; враховувати результати, досягнуті вчителем у різноманітних видах діяльності – навчальній, творчій, соціальній, комунікативній, що, безумовно, сприяє зростанню професійної майстерності цілого колективу вчителів.

Висновки... Підсумовуючи аналіз можливостей електронного портфолію вчителя з точки зору впливу на його педагогічну майстерність, можна зробити такі основні висновки.

Завдяки таким характеристикам інформаційних технологій, як інтерактивність, мультимедійність, гіпертекстовість, наявність ефективних засобів накопичення, систематизації, аналізу, прогнозування, електронне портфолію вчителя набуває значних педагогічних можливостей, які дозволяють більш ефективно реалізувати

основні функції портфоліо. Це дозволяє підвищити ефективність сприйняття, засвоєння, усвідомлення та закріплення навчального матеріалу учнями; на більш високому рівні здійснювати рефлексію та саморефлексію діяльності вчителя; проводити її аналіз та самокорекцію. За своєю сутністю електронне портфоліо є одночасно і дидактично-методичним комплексом, призначеним для більш досконалої організації навчального процесу, і засобом моніторингу професійного зростання вчителя, корекції і самокорекції його педагогічної діяльності, що у комплексі сприяє зростанню педагогічної майстерності вчителя.

До перспектив дослідження цієї проблеми слід віднести визначення вимог до розробки та наповнення електронного портфоліо вчителя, специфіки портфоліо вчителів, що викладають дисципліни різних циклів, портфоліо викладачів вищої школи тощо.

Література

1. Васильєва С.В. Електронне портфоліо учителя – новинка в освіті / С.В. Васильєва, А.В. Егорова // Первое сентября. – 2007. – №7. – С. 29.
2. Гризун Л.Е. Потенціал електронного портфоліо в педагогічній та професійній діяльності вчителя / Л.Е.Гризун, К.О.Косова // Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя: зб. наук. пр. /редкол. : Л.І.Білоусова та ін. – Х. : Факт, 2010. – Вип.2. – С. 55-62.
3. Загвоздкін В.К. Роль портфоліо в навчальному процесі. Деякі психолого-педагогічні аспекти / В.К. Загвоздкін // Педагогічна психологія. – 2006. – №1 – С. 12.
4. Калмикова І.Р. Портфоліо як засіб самоорганізації і саморозвитку особистості / І.Р.Калмикова //Педагогічні технології. – 2002. – №5 – С. 18.
5. Красильникова В.А. Использование электронного портфеля при подготовке будущего учителя информатики / В.А. Красильникова, В.В.Запорожко // Информатика и образование – 2007. – № 12. – С. 99.
6. Макарова Т.М. Презентація портфоліо як альтернативна форма атестації вчителя / Т.М.Макарова, В.О.Макаров // Заступник директора школи з виховної роботи. – 2005. – №3 – С. 12-16.
7. Матрос Д.Ш. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий и образовательного мониторинга / Д.Ш. Матрос, Д.М.Полев, Н.Н.Мельникова. – М. : Педагогическое общество России, 1999. – 127 с.
8. Молчанова З.М. Особистісне портфоліо старшокласника / З.М.Молчанова, А.А.Тимченко, Т.В.Чернікова. – М. : Глобус, 2006. – С. 5-18.
9. Новікова Т. Портфоліо в російській школі / Т.Новікова, А.Прутченков, М. Пінська // Народна освіта. – 2005. – №1– С. 17-23.

Анотація

У статті розглядається проблема розробки та застосування портфоліо вчителя з точки зору впливу на його педагогічну майстерність. Визначаються структура та функції електронного портфоліо вчителя, аналізуються його можливості та переваги.

Аннотация

В статье рассматривается проблема разработки и применения портфолио учителя с точки зрения влияния на его педагогическое мастерство. Определяются структура и функции электронного портфолио, анализируются его возможности и преимущества.

Summary

The article focuses on the problem of development and employment of a teacher's portfolio from the standpoint of its influence on his/her pedagogical mastery. Structure and functions of electronic portfolio are determined, its facilities and advantages are analyzed.

Ключові слова: портфоліо вчителя, електронне портфоліо вчителя, педагогічна майстерність.

Ключевые слова: портфолио учителя, электронное портфолио учителя, педагогическое мастерство.

Key words: teacher's portfolio, electronic portfolio of a teacher, pedagogical mastery.

Подано до редакції 15.03.2012.

УДК 159.942

©2012

Грицук О.В.

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ВЧИТЕЛІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема збереження та зміцнення професійного здоров'я вчителів, а також запобігання у них емоційному вигоранню актуальна на сьогоднішній день. Професійна діяльність вчителів відрізняється від інших категорій праці постійною нервово-психічною й емоційною напругою, обумовленою як змістом, так і умовами педагогічної роботи [6; 8; 9].

Професійне здоров'я як узагальнена характеристика здоров'я вчителя розглядається в конкретних умовах його професійної діяльності. Це процес збереження і розвитку регуляторних властивостей організму, його фізичного, психічного і соціального благополуччя. Професійне здоров'я є одним з основних показників "якості професійного життя", а також важливою умовою ефективності трудової діяльності. Тому виникає необхідність вивчення особливостей професійної діяльності вчителів, які приводять до емоційного вигорання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Вчителі – це та категорія професіоналів, яка найбільш схильна вигоранню внаслідок специфіки своєї діяльності [2]. До основних чинників, що обумовлюють вигорання педагогів, відносять щоденне психічне перевантаження,